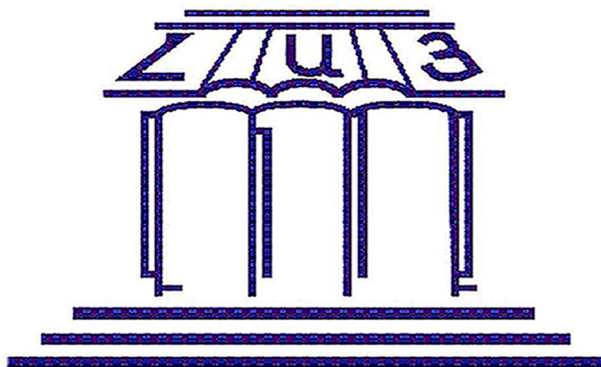

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

22283

ՊԱՆԵՏՈՒՆԵՐ ԲԱՐՈՐ ՅԵՐԳՆԵՐ, ՄԻՋԵ Գ

Ա. Բ Ե Բ Ե Լ

ԿՆՈՋ ՆԵՐԿԱ ՅԵՎ ԱՊԱԳԱ ՎԻՃԱԿԸ

Թարգմ. ասու. Ա. Թ.

396

Բ-41

տ. Բ. Կ. Կ. Անգր. Յերկրային Կոմիտեի

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

1924

23

396

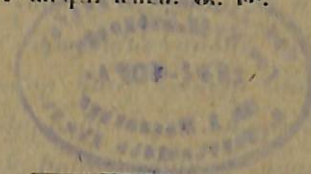
P-41

u.w

Ա. ԲԵԲԵԼ

ԿՆՈՋ ՆԵՐԿԱ ՅԵՎ ԱՊԱԳԱ ՎԻՃԱԿԸ

Թարգմ. և ռու. Ա. Թ.

Հրատ. Ռ. Կ. Կ. Անդր. Յերկրային Կոմիտեյի

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

1924

396

ԲԵԲԵԼ

P-41

ԿԵՈՋ ՆԵՐԿԱ

ՅԵՎ ԱՊԱԳԱ ՎԻՃԱԿԸ

2010

8029

4619
39

08

2002

Ժ. Տ. Գ. Խ. Պոլիգր. Բաժ, 4-րդ տպարան, Պուշկ. փ. № 3.

ԿՆՈՋ ՆԵՐԿԱ ՅԵՎ ԱՊԱԳԱ

Վ Ի Ճ Ա Կ Ը

«Ամուսնությունը պետք է մասնավոր պայմանադրություն լինի»: Այս պահանջին մենք շատ ենք հանգիստում: Նա մեզ շատ արմատական է թվում և, իսկապես, վերոջ չափով տեղադրել է: Սակայն ներկա սոցիալական պայմաններում նման մասնավոր պայմանադրությունը կնոջ համար նույնքան նշանակություն ունի, վերջինս այն հանրաժանութ խոսքը, թե կինը կարող է իրեն համար ապրուստի միջոց դնել աշխատանքի բոլոր ասպարեզներում, վերոնք նրա ուժերին ու ընդունակություններին համապատասխան են: Թե առաջին և թե յերկրորդ դեպքում նա մի ճնշված արարած է. կնոջ անտեսապես ազատ ճանաչելը և ամուսնությունն ու ամուսնալուծությունը հեշտացնելը չի կարող կնոջը պաշտպանել անտեսական ու հասարակական ճնշումից ու շահագործությունից: Քանի կինը իր սոցիալական (այսինքն

անտեսական) կացութեամբ կատարելագետ ազատ չե-
 և տղամարդուն հավատար, քանի նա զուրկ է տղա-
 մարդու ունեցած քաղաքական իրավունքներէց, ա-
 մուսնութեան մասնավոր բնույթը նույնքան ոգուտ
 կը բերի նրան, վորքան ամենագեղեցիկ սահմանա-
 դրութիւնը ժողովրդին, վորի իրավունքների ու ա-
 զատութեան հետ խաղում են պետութիւնն ու տի-
 րոջ դատակարգերը, վորոնց ձեռքին է գտնուում վոչ
 միայն հարստութիւնը, այլև ֆիզիքական ու հոգե-
 վոր իշխանութիւնը. նման սահմանադրութիւնը մի
 թղթի կտոր է միայն: Ամուսնութեան մասնավոր պայ-
 մանադրութիւնը ներկա պայմաններում ավելի շուտ
 պտանգավոր է, քան ողտակար կնոջ համար:

Բուրժուական հասարակութիւնը յերբեք չի հա-
 մաձայնի ամուսնական պայմանադրութիւնը միան-
 դամայն վասնավոր համարելու, վորովհետև ամուս-
 նութիւնն ամենասերտ կապով կապված է բուր-
 ժուական անտեսական հարաբերութիւններին հետ և
 նույնիսկ նրանցից է բղխում: Նա մասնավոր չի
 համարում նրան, չնայած, վոր ամուսնական պայմա-
 նադրութեան անհավատարմութեամբ խախտելու դեպ-
 քերը շատ են, և, իսկապես, շատ ել պետք է լինեն,
 վորովհետև ամուսնական պայմանադրութիւնն իսկա-
 պես մի ստիպողական հաստատութիւն է. շատերն
 ամուսնանում են վոչ թէ ներքին հակումներէց զբո-
 ված, այլ հաշիվներէց: Իր անտեսական ու սոցիալա-

կան զբոլթեան շնորհիվ տղամարդն իշխող է հանդի-
 սանում, և հենց այդ է պատճառը, վոր նա այնքան
 ազատ է պահում իրեն կնոջ վերաբերմամբ. զրանով
 է բացատրվում և այն, վոր ամուսնական հավատար-
 մութեան խախտումը մեծ մասամբ տղամարդու կող-
 մից է տեղի ունենում. նույն բանով է բացատրվում
 և կնոջ պատիւի դերն ամուսնական կյանքում: Յեթե
 տղամարդն ամուսնութեան սրբութիւնը խախտում է,
 այդ հանցանքը սովորաբար անհետեանք է մնում նրա
 համար. կինը մեծ մասամբ ստիպված է լինում հաշտ-
 վել տղամարդու անհավատարմութեան հետ, վորով-
 հետև նա նրանից կախումն ունի. չե՞ վոր նա յե
 կնոջ գոյութեան ու իրավունքներին հենարանը: Իսկ
 յեթե կինն է թողնում ամուսնուն, այն ժամանակ
 մեծ մասամբ նա անձար վիճակի մեջ է ընկնում,
 վոր նրա համար ուղղակի ճակատագրական և դառ-
 նում, յերբ նա յերեխաների տեր է: Վորքան ել նա
 իր պատվի ու արժանապատւութեան զգացումով
 առաջնորդվելով՝ մաքուր կյանք վարի, այնուստենայ-
 նիվ «հասարակութիւնը», չնայած նրա մաքրու-
 թեանը, նրա վրա պիտի նայի, վորպես մի կիստար-
 տաքսիվածի վրա և պիտի արհամարհի նրան. միայն
 շատ քիչ դեպքերում է նա ցավակցութեան հանդի-
 պում: Ի հարկե, պաշտոնական ապահարգանից հետո
 նա կարող է նորից ամուսնանալ. բայց վո՞ր տղա-
 մարդը կամուսնանա ամուսնուն թողած կնոջ հետ,

ժանտալանդ յեթե նա յերեխաների տեր է: Միայն կնոջ նյութական կարողությունը կարող է նրան գրավիչ դարձնել. բայց այդ դեպքում կապվում են վոյթե կնոջ, այլ նրա կարողության հետ. իսկ տղամարդն առանց դժվարության մի ուրիշ կին է գտնում կամ, առանց մեծ պարտականքի արժանանալու, ազատ կենակցում զանազան կանանց հետ: Հենց այս է տղամարդու և կնոջ տարբերությունը:

Այսպիսի պայմաններում կինը պետք է համբերությամբ տանի ամուսնական կյանքում պատահող բոլոր ստորացումները: Նա կարող է ըմբոստանալ միայն ինչպես դեպքում, յերբ ունի ծնողներ, ազգականներ կամ այնպիսի նյութական միջոցների տեր է, վոր կարող է նեցուկ լինել նրան: Բայց այդ դեպքում նա շատ վիրավորանքների յե հանդիպում, վորովհետև ծնողների ու ազգականների կարծիքով ամուսնուց բաժանված լինելը կնոջ համար ամենամեծ դժբախտությունն է: Իսկ յերբ կինն ոգնության հույս չունի, նա ամեն վիրավորանքի համբերում է, ամուսնու բոլոր քմահաճույքները տանում, մինչև անգամ կոպտություններն ու վատ վերաբերմունքը, ինքն իր աչքում ստորանում, ապա միայն վերջին քայլում: Յեթե նա յեռանդի տեր է, աշխատում է դործ գնել իր միակ դենքը — լեզուն: Կնոջ լեզուն, վոր առած է դարձել, ինչպես նաև բանաստեղծների գովարանած կանայցի համբերությունն ու հեղությունը, միայն

տղամարդու բռնակալության հետևանք է, վոր զարգացել ու ժառանգաբար անցել է հագարամյա բնական ընտրության միջով: Համբերությունը, հեղությունը և զիջողականությունը դեպի տղամարդը մեծ մասամբ վոյթե թե բարեմասնություն է, այլ թուլության ու արատի հետևանք:

Կնոջ վերաբերմամբ տղամարդու բռնակալությունը նման է բուրժուայի բռնակալությանը պրոլետարի վերաբերմամբ. շատ դեպքերում առաջինը նույն իսկ գերազանցում է յերկրորդից: Պրոլետարն իր բանվորական ուժը ծախում է գործատիրոջը ժամանակավորապես. յեթե նա դժգոհ է, կարող է մի ուրիշի, ավելի լավի մոտ գնալ աշխատելու: Մինչդեռ կինը իր ամուսնու հետ կապված է հավիտենապես: Մինչև անգամ այն դեպքում, յերբ նրանց մեջ ամեն ոք, ամեն ժամ վեճ ու կռիվ է տեղի ունենում, կինն ստիպված է իր շղթաները կրել մինչև մահ-գերեզման: Պրոլետարն ավելի անկախ է զզում իրեն բուրժուայի հանդեպ, քան կինը տղամարդի. նա ավելի հեշտ կարող է իր համար իրավունքներ ու հարգանք ձեռք բերել և, կարիք յեղած դեպքում, այդ իրավունքները նվաճել, միանալով իր նմանների հետ: Այլ է կնոջ դրությունը: Նա ստիպված է համբերությամբ տանել ամեն վիրավորանք, որենքը նրան ավելի քիչ է պաշտպանում, քան պրոլետարին և այն ել ծայրահեղ դեպքերում: Իսկ յերբ այդ որենքը միջամտում

և, ամուսնալուծութեան վերջում է կայացնում. բայց այդ ամուսնալուծութիւնը կնոջը չքաղութեան գիրկն է նետում և անողնական վիճակի մասնում, իսկ տղամարդին հաճելի հնարավորութիւն տալիս յերկրորդ անգամ ամուսնանալու:

Պրոլետարը, վերպես չափահաս տղամարդ, անսահման ազատութեամբ ոգտւում է իր անհատականութիւնից. նա ոգտւում է իր քաղաքական ու սոցիալական իրավունքներին (վերջինս էլ դրանք չնչին լինելին), վերոնք նրա ձեռքին դնքեր են՝ իր շահագործողների գեմ կռկելու: Մինչդեռ ամուսնու հետ կապված կնոջ վրա նայում են վերպես մի յերեխայի, մի անողնական արարածի վրա. նա տղամարդու խնամակալութեան տակ է զանւում, նա իրավագործ է, վերովհետև նրան քաղաքականապես և վերպես քաղաքացի համարում են անչափահաս: Քաղաքացիական օրենքների բոլոր ժողովածուները կնոջն ամուսնու խնամակալութեան յենթակա յեն համարում և թույլ չեն տալիս իր անձի ազատ տերը լինելու, իրավունք չեն տալիս առանց ամուսնու թույլտվութեան վկայութեան տալու գատարանում: Քաղաքականապես իրավագործ լինելով հանդերձ, կինն իր ուժիւով ամուսնուն քաղաքական իրավունքներ է տալիս, յեթե այդ իրավունքները գույրի ցենդի հետ են կապված: Կերմանիայում Սաքսոնիայի և այլ տեղերի գաղաութիւն օրենքները, վերպես բացառութիւն, կնոջն ակ-

տիվ բնորոշական իրավունք են տալիս (ընտրելու իրավունք: Ա. Թ.), յեթե նա կալվածատեր է և ամուսին չունի, սակայն պատսիվ իրավունք (ընտրվելու իրավունք: Ա. Թ.) չեն տալիս: Բայց հենց վեր նա ամուսնանում է, այդ իրավունքից զրկւում է և իրավունքն անցնում է ամուսնուն, յեթե նա նույնիսկ վոչ մի սեփականութիւն չունենա: Ամուսինը կնոջ տերն է, նրա «յետը» տղամարդու «յետի» հետ է ձուլւում: Ամուսնանալիս տղամարդը կնոջը հալատարիւմ լինելու յերդում է տալիս, այնինչ կինը վոչ միայն հալատարիւմ մնալու, այլև նպատակաւ յերդում է տալիս: Կնոջ այդ ստրկական դրութիւնն իր արտահայտութիւնը գտնում է վոչ միայն յեկեղեցական ամուսնութեան, այլև քաղաքացիական ամուսնութեան դեպքում. այդ ձևի ամուսնութիւնն էլ է հպատակութեան յերդում պահանջում կնոջից:

Տղամարդու վիճակը բոլորովին այլ է: Կնոջ անհալատարմութիւնը համարւում է մեծ հանցագործութիւն, մինչդեռ տղամարդուն — մի չնչին մեղք: Ամուսնական հալատարմութիւնը խախտելու ազատութիւնը վերադառնում է տղամարդուն սովորույթի ույծով, մինչև իսկ կնոջ կողմից: Այսպես, օրինակ, նրանք մինչև ամուսնանալը տղամարդու հետ սեռական հարաբերութիւն ունենալը համարում են ինքն ըստինքյան հասկանալի մի բան և յերբեմն նույնիսկ զովաստեքի արժանի մի վարմունք: Կան

կանայք, վորոնք հպարտանում են, յերբ նրանց վերջապես աջողվում է տղամարդ «ձեռք գցել»։ և մեր «բարձր խավերի» տղամարդը հաճախ իրեն համար կանոն է դնում ամուսնանալ միայն «կյանքի բոլոր քաղցրությունները ճաշակելուց հետո», այլ խոսքով՝ միայն սեռական ծայրահեղ հագեցումից հետո, յեւթ նա կիսով չափ կամ կատարելապես ինվալիդ է դարձել և կարիք է զգում կնոջ, վորպես զթուլթյան բրոջ հոգատարության։ Շատ կանայք լուկային ներում են իրենց ամուսինների սեռական հանցագործությունները և գոհ են մնում, յեթե դա վորոշ սահմաններից չի անցնում և արտաքին քաղաքավարությունը պահպանվում է, և յեթե տղամարդը չի արհամարհում իր ամուսնական պարտականությունները։

Հարցուր յերիտասարդից ինքսուն իննը կհրաժարվի այն աղջկանից, վորն ուրիշ տղամարդու հետ առաջ կապ է ունեցել։ Մինչդեռ իրենց նկատմամբ նրանք այդ բանն այնքան են բնական համարում, վոր յեթե ամուսնացող յերիտասարդը հայտարարում է, թե ինքը յերբեք սեռական հարաբերություն չի ունեցել, ծաղրի յե յենթարկվում վորպես հիմար։

Վոչ սի բան այնքան փեսակար չէ, վորքան բնության պահանջներն ու իրավունքներն արհամարհելը։ Սեռական հարաբերությունը լիակատար հասունության շրջանում նույնքան անհրաժեշտ է, վորքան

ուտենն ու խմելը, հանգիստն ու քունը։ յեթե սեռական ձգտումը զսպվում է և անբնական ճանապարհով բնթացք արվում նրան, դրանից առողջությունը քայքայվում է։ Բայց արդյոք միայն տղամարդուն է բնությունն իր պահանջներն առաջադրում։ Վորտեղից են հասունության հասած աչքան հիվանդոտ կամ հիվանդ կանայք, յեթե վոչ սեռական ձգտումը զսպելուց և նրան չբավարարելուց։

Տղամարդը, յեթե նա կրթությամբ ամթխած չէ, յեւթ է վորսնում իր սեռական պահանջը բավարարելու և հեշտությամբ ել գտնում է. իսկ կնոջից նա պահանջում է, ծանր արհամարհանքի սպառնալիքի տակ, վոր նա լոնի կերպով ճնշի իր հակումները, մինչև վոր առիթը նրան ամուսին տա։ Յեթե նա ամուսին չի կարողանում գտնել և «պառաված սրիորդ» է դառնում—մի գժբախտ արարած աշխարհիս յերեսին, վոր ծաղրի յե յենթարկվում թե իր յերջանիկ ընկերուհիների և թե տղամարդկանց կողմից—այդ դեպքում նրանից ավելի շատ է առաքինություն ու ժուժկալություն պահանջվում։ Նրան հին կահ-կարասիք են համարում, մի իր, վոր հաստարակության համար միանգամայն անպետք է։

Իրապես, ներկա պայմաններում, կնոջ սեռական ժուժկալությունը, յերբ նա սենտիմենտալության բողով չէ պատած, տղամարդու յենականությունից բղիթոգ բռնության հետևանքն է միայն։ Նա սեռա-

կան մարքությունն և պահանջում փոշ միայն նրա համար, փոր այդ նրա յեսականությանը հաճելի յե, այլ և նրա համար, փոր յերաշխիք ունենա, թե նա ուրիշի սիրո պտուղը չէ իր արտադրությունը համարելու և իր վրա առնելու դրանից բղիտոյ քաղաքացիական պարտականությունները: Իսկ ինքն, ընդհակառակը, մեծ մասամբ իր արժանատիությունից ստոր և համարում անձամբ նույն զոհաբերությունն անել: Շնորհիվ իր գերիշխող դրության, նա անպատիժ կերպով հանցագործություններ և թույլ սալիս իրեն, իսկ կանայք, շնորհիվ իրենց կախման և համատարած նախապաշարումների, ստիպված են հաշտվել այն մարքի հետ, փոր ամուսնանալու յեն հանցագործի հետ:

Մյս և գոյություն ունեցող հասարակական հարաբերությունների հետևանքը: Հասարակական կարծիքը, փորի արտահայտիչը գլխավորապես տղամարդիկն են, այնքան ուժեղ և, փոր կանայք ակամա հպատակվում են նրան և նույն իսկ ձայնակցում ուրիշներին, յերբ «ընկածներին» դատապարտում են: Զոհին պատրաստ են քարկոծելու, իսկ հանցագործը փայլող գեմքով վերադառնում և հասարակության գիրկը, և տղամարդկանց ստեղծած սրենքները խրախուսում են նրան նոր հանցանքներ գործելու: Յեվ այս բանը քաղաքացիական բարոյականություն և կոշվում:

Բռնի կերպով ճնշված սեռական պահանջը բազմաթիվ փաստակար հետևանքներ և ունենում, փոր պատճառ և դառնում հիստերիկայի և անազին քանակությամբ մարդիկ ուղարկում գժանոցները:

Լյուտերը, փորն իր տերտերական բթամտությամբ այնքան չարիքների պատճառ դարձավ, այդ Ֆիզիքապես առողջ տղամարդը, փորը վանքում սեռական ժուժկալության եր յենթակա, շատ լավ եր հասկանում սեռական հարաբերության բացակայության և կուսական կյանքի ամբողջ անհեթեթությունն ու անբնականությունը: Նրա արտահայտած կարծիքը ամենաճիշտն ու ամենալավն և այդ հարցի մասին տաված բոլոր կարծիքների մեջ: Նա ասում է. «Կինը չի կարող առանց տղամարդու կյանք ունենալ, ինչպես չի կարող ապրել առանց ուտելու, խմելու, քնելու և այլն: Մյուս կողմից տղամարդն էլ և կնոջ կարիքն զգում: Պատճառն այն և, փոր մարդու բնության մեջ նույնքան ուժեղ և փորգեծնության պահանջը, փորքան ուտելն ու խմելը: Յեվ հենց այդ պատճառով էլ տատված տվել և մարդուն դանազան անգամներ, անոթներ, նյարդեր և այն ամենը, ինչ փոր կյանքի համար անհրաժեշտ է: Ով դրան ուզում և խոչընդոտ հանդիսանալ, խելացի բայլ չի անում, փորով հետե դա նույնն և, յեթե մարդ ուզենա բնությանն ստիպել, փոր նա բնություն չլինի, կրակին ստիպել, փոր չայրի, մարդուն — փոր չուտի, չխմի, չքնի»:

Բայց հասարակական պայմաններն այնպես են դասավորված, վոր նրանք խոչընդոտ են հանդիսանում գլխավորապես կնոջ սեռական պահանջներին: Վոչ միայն նրա սոցիալական դրությունն է ստիպում, թե արդյոք ամուսին կարող է նա զանեղ, թե չէ, վորին գուցե և չալիտի սիրի, այլ և ինքը, հասարակություն և պատերազմով ու արտագաղթով հոգում այն մասին, վոր սեռերի հարաբերությունը կնոջ համար աննպաստ ուղղությամբ դասավորվի: Բնության մեջ այդպիսի անհամաչափություն (ի վնաս կանանց սեռի) գոյություն չունի, վորովհետեւ ստատիստիկան սուպուցուցում է, վոր 100 աղջկանը 105 աղայ է բնկնում, այսինքն՝ նույնիսկ տղաների թիվը աղջիկների թվից մի փոքր զեւ ավելի յեւ Մյուս կողմից, 1872 թվի ժողովրդական աշխարհագիրը ցույց է տալիս, վոր կանանց սեռը թվով գերակշռում է տղամարդկանց, այսինքն՝ 20,906,739 կնոջն բնկնում է 20,151,902 տղամարդ: Կանանց սեռն, այսպիսով, 750,000 հոգով ավելի յե տղամարդկանց սեռից և դա վերաբերում է չափահասներին, մինչդեռ, ինչպես թվերն են ցույց տալիս, նորածին տղամարդիկ քանակով գերազանցում են կանանց: 1890 թ. գեկտեմբերի 1-ին Գերմանիան ուներ 24,230,832 տղամարդ և 25,197,638 կին. կանայք 966,806 հոգով ավելի էյին տղամարդկանցից: Ինչպես արդեն ասացինք, պատերազմն ու արտագաղթը այդ յերևույթի գլխավոր պատճառներն են: Այս յերևույ-

թից պարզ յերևում է, վոր գերմանացի կանանց մի խոշոր թիվ դատապարտված է չամուսնանալու: Այդ թիվն ավելի յե մեծանում նրանից, վոր շատ յերիտասարդներ անսեռական թե այլ պատճառներից հրաժարվում են ամուսնությունից:

Իրանից զանազան անբնական դրություններ են առաջանում. կանանց շրջանում չամուսնանալու վտանգը տարեցտարի աճում է ժամանակակից պայմաններում, և յերբեք չի կարելի դատապարտել շատ աղջիկներ ունեցող բնտանիքներին, վորոնք առնձին յերկյուղով են նայում աղագային: Մյուս կողմից, այդ պայմանները կնոջ մեջ զարգացնում են բնավորության ախպիսի գծեր, ինչպես պճնվելու ցանկությունը, անախառությունը, տղամարդ վորսալու ձրգտումը, սաստիկ խանդը, վոր հաճախ ծաղրի ու դատապարտության է արժանանում, բայց հենց ինքն այդ պայմանների ծնունդն է: Այս ամենի պատճառով անառակության համար մեծ ասպարեզ է բացվում:

Կնոջ բնավորության այդ վատ գծերը, վորոնք այնքան հաճախ դատապարտվում են հասարակության կողմից և տիպիքական են դարձած, հեշտ կարելի յե բմբռնել, յեթե նկատի առնենք, վոր գրանք բնական անհրաժեշտությամբ բղիում են կնոջ կյանքի պայմաններից:

Բուրժուական հասարակությունը կարող է ձաղկել ու ծաղրել այդ գծերը—և նա բավական ընդարձակ

շափով այդ կատարում է,— սակայն նա անգոր ե նրանց փոխելու կամ վերադնելու, վարովհետեւ նրանց պատճառը հենց ինքն է: Կնոջ բնավորութեան այդ գծերը միայն այն ժամանակ կը վերանան, յերբ բուրժուական հասարակութեան տեղ կը հաստատվի մի նոր, առողջ ու նորմալ հասարակարգ:

Նույն հասարակական պայմանները, վորոնք այնքան աննպաստ ազդեցութիւնն են գործում կնոջ ազատ զարգացման վրա, ազամարդուն նպաստում են, — մանավանդ յերբ նա նյութապէս բավականաչափ ապահով է, — ազատութիւնն տալ իր սեռական հակումներին. զրա համար ամուսնութիւնն անգամ, ինչպէս ամենքին հայտնի չէ, արգելք չի հանդիսանում, և շատ հաճախ այն պատճառով, վոր ամուսնանալու շարժառիթն իսկական սերը չի յեղել: Հիշեցնենք, բացի դրանից, թէ ինչ ստոր ու անբարոյական միջոցներ են սովորաբար գործադրվում, բարձր գասակարգի «հին տերերի» մեծամասնութեան կողմից, իրենց բխացած զգայութիւնները զրգուելու համար:

Կնոջ նյութական կախումը և նրա հոգեկան ահասութիւնը, վոր ազամարդկանց կողմից զխտմամբ պահպանվում է, կապված այն փաստի հետ, վոր անվստահութիւնն ու գոյութեան համար մղվող կռիվը ստիպում են ազամարդկանց՝ ներկա սոցիալական պայմաններում՝ ամուսնութեան վրա նայելու ամենից առաջ փողային տեսակետից, կնոջը զարճում են

ապրանք: Իսկ ամուսնութեանը առեւտրական մի ստորակառու բնական, այսինքն՝ իսկապէս բարոյական տեսակետը յերկրորդական տեղ և բռնում: Կինը միանգամայն կախման մեջ է ընկնում ազամարդուց:

Այսպիսով ներշնչ հասարակութեան մեջ սեռերի միջև գոյութիւնն ունեցող հարաբերութիւնները նույնքան վատառոյշ են, վորքան բուրժուացիայի և պրոլետարիատի միջև յեղած հարաբերութիւնները: Տգամարդն իրավունքների տեր է, կինը միայն պարտականութիւններ:

Բայց վորքան էլ վատապար, նույնիսկ անբնական է այդ գրութիւնը ամենաբարձր մարդկայնութեան տեսակետից, այնուամենայնիվ նա հասկանալի ու միակ հնարավոր կացութիւնն է ժամանակակից հասարակութեան տեսակետից: Կանանց կախումը ազամարդկանցից հետեանք է նույն պայմանների, ինչ պայմանների հետեանք է պրոլետարի կախումը բուրժուացից: Մասնավոր սեփականութեան աշխարհը պրոլետարների կարիք ունի՝ սեփականութիւնն արտադրելու համար, բայց նա պահանջում է նաև որինական զավակներ՝ այդ սեփականութիւնը ժառանգելու: Բուրժուայի համար սեփականութեան կուտակումը վոչ միայն նպատակին համեմու միջոց է, այլ նաև ինքնանպատակ. նրան ժառանգ է պետք վոչ թէ նրա վերջին կամքը կատարելու, ինչպէս հոովմայեցիների մեջ եր ընդունված, այլ նրա սե-

4619
39

փառանությունն ընդունելու համար: Դա նշանակում է, Վոր բուրժուան իր մահից՝ հետո ել ե սեփական նստեր, զերեզման մանելուց հետո էլ ե նա շարունակում իր կյանքը: Ժառանգ ծնելով կինը նրա արտագրության գործիքներից մեկն է հանդիսանում:

Յեւ այդ պատճառով նա միայն այն ժամանակ է ամուսնանում սիրուց զրգված, յերբ զրավվելով կնոջ հրաշալիքներից, նա, միաժամանակ, նրա ուժի տով իր սեփականությունն ավելացնելու ազան ձրգտումն է բավարարում: Այլ խոսքով՝ ամուսնությունը նրա համար մի առևարական ձեռնարկություն է, վորին նա մոտենում է նույն հաշիվներով, ինչպես այլ ձեռնարկությունների: Նա կինն է վերցնում առանց վորեն զրավչության ու սիրո, յեթե կինը հարուստ ուժիտ է բերում և նրան հույս ներշնչում, թե որինական ժառանգներ կը տա նրան:

Ամուսնության այդ բուրժուական բնույթը, վոր հիմնված է անասական հարաբերությունների վրա, թափանցել է հասարակության բոլոր խավերը: Միայն ամենատուրին խավերում, վորտեղ սեփականության հարցը մեծ մասամբ դեր չի կատարում, ամուսնությունը զգացմունքի մաքուր արտահայտության հետևանք է հանդիսանում: Այստեղ կնոջ և տղամարդի միջև հավասարությունը, յեթե վոչ իրավագետ — վորովհետև այստեղ ես իրենց ուշիւ պահպանում են բոլոր բուրժուական քաղաքացիական ձեւերը — գտն

փաստորեն ավելի մեծ չափով և յերևան գալիս, քան բարձր գասակարգերի մեջ: Ամուսնական հարաբերությունների խախտում, այսպիսով, հասարակության ստորին խավերում ավելի քիչ է յերևան գալիս վորպես սեռական անառակության հետևանք. ավելի հաճախ նա հետևանք է նյութական կարիքի և նրանից բղտող շարիքների — վատ գաստիարակության, կոպտության ու հարեցողության: Այս բոլոր դեպքերում պրոլետար կինը կրկնակի յե տուժում — թե վորպես կին և թե վորպես պրոլետար:

Այստեղից պարզ յերևում է, վոր ամուսնական պայմանագրության մասնավոր բնույթը կնոջն առանձին ոգոււ չի բերի, ինչպես պրոլետարին անասական աղտաություն հայտարարելը: Վերջինս ոգտավետ է միայն կապիտալիստի համար. նմանապես և ամուսնությունը, վորպես մասնավոր պայմանագրություն, ավելի մեծ իշխանություն է տալիս տղամարդուն կնոջ վերաբերմամբ: Այս դեպքում մենք միանգամայն աչքաթող ենք անում այն հանգամանքը, վոր բուրժուական հասարակությունը, հաշվի առնելով մասնավոր սեփականությունը և նրա հետ կապված ժառանգական իրավունքը, անկարող է այս ձեւի ամուսնության հետ հաշավել: Կինը միայն այն ժամանակ կարող է իսկապես հավասարվել տղամարդուն, յերբ վոչ միայն իրավաբանորեն, այլև անասապես կը հավասարեցվի նրան, յերբ նա

մարդկային նույն իրավունքներով կոգավի, ինչպես տղամարդը, յերբ հասարակական հարաբերություններն անհնարին կը դարձնեն տղամարդու համար կնոջ նկատմամբ տնի հանդիսանալը, ինչպես այդ գոյություն ունի այժմ, յերբ նա իր կնոջ կերակրողն է։

Այն հասարակարգը, վոր վոչ ճնշող, վոչ ճնշված ունի իր մեջ, վոչ միայն քաղաքական, տրեստական ու կրօնական ասպարեզում այլլինվ սեռերի հարաբերության մեջ — սոցիալիստական հասարակարգն է։

Միայն սոցիալիստական կարգերում կարող է կինը, ինչպես և ամեն մի ճնշված, լիակատար մարդկային իրավունքներ ունենալ. սոցիալիզմը նպատակ ունի անսահման կերպով զարգացնելու հասարակության ըողոր անդամների, նմանապես և կնոջ, ուժերն ու ընդունակությունները. նա հասարակության բոլոր անդամներից, ինչպես և կնոջից, պահանջում է իրենց ուժերն ու ընդունակությունները գործադրել լնդհանուր ոգտի համար. նա իր բոլոր անդամներին, ինչպես և կանանց հավասար ըաժին և հատկացնում ընդհանուր աշխատանքի արդյունքի ու յեկամուտի մեջ։ Միայն սոցիալիստական կարգերում կարող է սերը, մարդկային այդ ամենաազնիվ զգացումը զարգանալ լիովին ու կատարելապես. բոլոր սնտի նախապաշարունները, յերջանիկ ընտանեկան կյանքի բոլոր խոչընդոտները վերացվում են, կինն ու տղա-

մարդն իսկապես իրավահավասար են, վիայն փոխադարձ հակումն ու համակրությունն և ամուսնական կապով մարդկանց կապողը։ Ինչքան հեռու յե այս ամենը ներկա պայմաններից։ Վորքան հաճախ են ամուսնության ներկա ձևի ընթացքում անվերջ տարածախություններն ու վեճերն ամուսինների մեջ, վորոնք հաճախ կապիտ բռնությունների ու հանցագործությունների պատճառ են դառնում։ Վորտեղ սեր չկա (վորովհետև ամուսնությունը հենց սկզբից բռնի ամուսնություն է յեղել, այսինքն այնպիսի կապ, վոր կնքվել է միայն նյութական կամ դասային հաշիվներից դրված), այնտեղ շատ շուտով ստոնություն և առաջ գալիս ամուսինների մեջ, ստանձնապես այն դեպքում, յերբ կողմերից մեկը մյուսի նկատմամբ ստիպված է լինում զանազան պարտականություններ հանձն առնել, վորոնք խանգարում են նրա կամքի ինքնորոշմանը և մյուս հակումների բավարարմանը։ Յերբեմն պարապությունը կամ ստատիկ փարվամ կյանքը փոխադարձ հագեցումն և առաջ բերում է պատճառ դառնում սիրտ մեջ բազմազանություն վորոնելու. յերբեմն ել ամուսնությունը խախտվում է բնավորությունների անհամապատասխանության ու փառ գծերի պատճառով, վոր յերևան և գալիս միայն ամուսնության ընթացքում. շատ անգամ, յերբ կրքի առաջին թափն անցնում է, զրսերովում է հայացքների ու կրթության չափա-

զանց մեծ տարբերութիւնն ու հակադրութիւնը-
յերբեմն ել չափազանց ծանր նյութական պայմանները
հնարավորութիւն չեն տալիս այն ձևով ապրելու,
վորին մարդիկ ընտելացած են: Մի խոսքով՝ բազմա-
թիւ պատճառներ կան, վորոնք, հետևանք լինելով
կամ նյութական պայմանների, կամ զանազան, հա-
ճախ արհեստականորեն առաջացած հոգեկան պա-
հանջների ու հայացքների, ներկա ամուսնութեան մեջ
այնպիսի դրութիւն են ստեղծում, վոր հաճախ ան-
տանելի տանջանք ե դառնում յերկու կողմերի հա-
մար ել և այլասերող ազդեցութիւն են ունենում
ընտանեկան կյանքի ու զավակների դաստիարակու-
թյան վրա, վորը, սակայն, անհետար ե դարձնում
միակ խելացի միջոցը գործադրելու, այն ե՝ ապա-
հարզանի դիմելու յերկու կողմերի համաձայնութեամբ,
մի բան, վորին խոչընդոտ են հանգիստնում զանա-
զան նախապաշարումներ: Նման դժբաղդ գեպքերը և
ամուսնական յերջանկութիւնը խախտող պայմանները
սոցիալիստական հասարակութեանը խորթ են լինելու:
յեթե, վորպէս բացատրութիւն, նման գեպքեր տեղի
ունենան, նրանց լուծումը դժվար չե լինելու: Ամուս-
նութիւնը, այս բառի իսկական նշանակութեամբ,
մասնավոր պայմանադրութիւն ե, վոր կապվում ե յեր-
կու, միանգամայն հավասարազոր կողմերի մեջ և վորը
կարող ե լուծվել առանց վորեւ արտաքին արգելք-

ների: հենց վոր ամուսինների հարաբերութիւններն
անհրաժեշտ են դարձնում այդ բանը:

Վոչ մի բան չի կարող ավելի անբարոյական լինել,
քան այն, վոր մարդիկ, վորոնք իրար համար անտանելի
յեն, իրար միանգամայն անհամապատասխան՝ բռնի կեր-
պով կապված են մնում իրար հետ իրենց ամբողջ կյանքի
ընթացքում: Դրանից տուժում ե վոչ միայն նրանց
ընավորութիւնը, վորը նման բռնի կացութեան մեջ
ամենալատ հակումներն ե ստանում, այլ և բոլոր
շրջապատողները, տոանձնապէս յերեխաները: Վոչ մի
բան այնքան ճնշող ու անբարոյականացնող ազդե-
ցութիւն չի գործում՝ յերեխաների վրա, քան իրենց
ծնողների ամենորոյա սրինակը, վորոնք իրար հետ վար-
վել չկարողանալով, շարունակ յերեխաների ներկայու-
թեամբ իրար կշտամբում են, ատելութիւն արտա-
հայտում կամ ավելի վատ վերարեւմունք ցույց տա-
լիս: այդ բանը յերեխաների մեջ մեռցնում ե գեպի
ծնողներն ունեցած հարգանքը և հաճախ աններգաշ-
նակութիւն մեռցնում նրանց մատաղ հոգւում:

Վոչ մի բան այնպէս խիստ չի գատապարտում
բուրժուական ամուսնութեան բոնադատական բնույթը,
վոր արդիւնք ե անտեսական հարաբերութիւնների,
վորքան այդ և նման փաստերը, վորոնք (և այդ ուրանալ
անկարելի յե) շատ ամուսնութիւնների հատկանիշն
են կազմում: Բուրժուական հասարակութիւնը մի-
ջոցներ չունի, չի յել կարող ունենալ, իրերի այդ ըն-

թացքը փոխելու: Laisser fair-ը այս դեպքում ևս բուրժուական իմաստութեան բարձրագույն աստիճանն է:

Սոցիալիստական հասարակութեան մեջ ամուսնութիւնը ամենամաքուր հարաբերութիւնն է, վոր փոխադարձ հակումների արդիւնք է, մի հարաբերութիւն, վոր առաջանում է միանգամայն իրավահասար ու փոխադարձաբար իրար հարգող անհատների միջև: Այդպիսի ամուսնութիւնը անհամեմատ ավելի ու անսահման բարձր բարեյական հիմք ունի, քան ժամանակակից ամուսնութիւնների մեծամասնութիւնը, վորովհետեւ նրանով մարդիկ կապւում են միմիայն իրար պատկանելու նպատակով: Սոցիալիստական հասարակութեան մեջ անկարող է գոյութիւն ունենալ, ինչպէս վերագրում են սոցիալիզմին նրա չարամիտ ու անմիտ հակառակորդները, «կանանց ընդհանուր սեփականութիւն» ասված բանը, մի գրութիւն, վորի հենց անունը միայն կնոջ ամուսնալի ստորացումն է նշանակում: Այդպիսի գրութիւն, սակայն, գոյութիւն ունի այժմ մի քանի գոտակարգերի համար: Ընդհակառակը, անհամեմատ ավելի մեծ իրավունքով, ինչպէս այդ հեշտ կտրելի յե ապացուցել, անբարոյական հարաբերութիւն կտրելի յե անվանել հենց այժմյան բոնի ամուսնութիւնը: Ինչքան քիչ են այժմ այն ամուսնութիւնները, վորոնք տեղի չեն

ունենում առանց նյութական կարողութիւնն ու սոցիալական խափը հաշվի առնելու:

Ինչքան շատ են այն դեպքերը, յերբ կինը կապւում է վոչ թե սիրով, այլ այն պատճառով, վոր կյանքի պայմանները ամուսնութիւնը դարձնում են նրա համար խեղճնրի խնամակալութեան տղն: Ինչքան բազմաթիւ են այն ամուսնութիւնները, վորոնք այնպիսի մեծ հակասութիւններ են իրենց մեջ կրում, վոր բանը համարում է ապահարգանի, վորքան ել դա աննպատա լինել կնոջ համար: Ավելի հաճախ են հանդիպում այն ամուսնութիւնները, վորոնց մեջ յերկու կողմերն ել լռելայն համաձայնութեան են գալիս «հասարակական խախտութեան չհասցնելու», նրկատի առնելով զանազան գործնական շահեր: Յեւ, վերջապէս, վորքան շատ են այն ամուսնութիւնները, վորոնց մեջ վոչ այնքան վեճերն ու տարաձայնութիւնները, վորքան սառը, տաղակալի կյանքն է իշխում, սովորական «կողք կողքի» ապրուստը, վորի հետ հաշտւում են, վորովհետեւ ուրիշ յիւր չկա: Ընտանեկան կյանքը ճանաչող վոր մարդը կարող է այս ամենը բացատրել: Սակայն մարդիկ են գտնւում, վորոնք պնդում են, թե ամուսնութեան ժամանակակից ձեր ամենալավ և ամենանպատակահարմար, «սրբազան» հաստատութիւնն է: Գերմանիայում 1873 թվին պրուսական ութ պրովինցիաներում իրար դեմ գատ բաց արած ամուսնիների թիվը, վորոնց գործը քա-

հանային եր հասած, 7,325 եր, վորոնցից 2,829 հաշտ-
վել էյին, շնորհիվ քահանայի «համոզելու շնորհքին»,
3,377 մնացել էյին անհաշտ, իսկ 1,119 գործ գեւ
լուծում չեյին ստացել: Այս թվերը միայն մի տար-
վան են վերաբերում և միայն բողոքական բնակչու-
թյանը, վորովհետեւ կաթողիկ յեկեղեցին, վորին պատ-
կանում և բնակչության մի յերրորդ մասը, խստիվ
մերժում և ասպարզանք և համառ կերպով պահան-
ջում, վոր մի անգամ կնքված ամուսնական կապակ-
ցությունը պահպանվի մինչև վերջը: Բացի դրանից,
վոչ վոր չի հավատա, թե քահանայի հաշտեցրած ա-
մուսնիներն իսկապես հաշտված են: Նույն տարում
վեճերի վերանորոգության 463 դեպք է յեղել, վորոն-
ցից 267 դեպքում (ավելի քան $\frac{1}{2}$) ամուսնիները
մնացել են անհաշտ և 3,377-ի նման արգահարգանի
ճանապարհը բռնել: Այս ցույց է տալիս, թե ինչ է
այժմյան ամուսնության բարոյականությունը. իսկ
քանի՜ հազարավոր մարդիկ են խուսափում այդ ճա-
նապարհից:

Սոցիալիստական հասարակության մեջ ամուս-
նության պտուղները, յերեխաները, վորոնք այժմ
ազատտարաններն ու ուղղիչ տներն են նեւովում կամ
մեծանում չքավոր բնակչության խղճուկ խորհիթնե-
րում—չպիտի անդունդն իջնեն, ինչպես այժմ է տե-
ղի ունենում. մյուս կողմից, նրանք չպիտի նմանեն
մանկանոցներում ու պանսիոններում յերես տվածնե-

րին. նրանց հետ պիտի վարվեն վորպես թանգագին
ծաղիկների հետ, վորոնք ուշագիւր խնամք են պահան-
ջում. սոցիալիստական հասարակությունը պիտի հոգա-
յերեխաների առաջադիմության ու խելացի զարգաց-
ման մասին, չխանգարելով միաժամանակ ծնողական
սիրո արտահայտությունը. պարտադիր ընդհանուր
ուսումը պիտի ընդլայնվի և զառնա պարտադիր ընդ-
հանուր դաստիարակություն:

Սոցիալիստական հասարակակարգում այժմյան
հանցանքների ու պակասությունների վերացման հետ
պիտի վերանա նաև մանկասպանությունը, վոր այժմ
կատարում են ամենախղճուկ, դժբաղդ արարածները—
կանաչը, վորոնք խաբվելով իրենց զայթակղիչներից՝
կամ վախենում են հասարակական կարծիքից, կամ
միջոց չեն ունենում ծնած խղճուկ արարածին կե-
րակրելու:

Կանհետանա արբորը, սեփական «հանցանքը»
ծածկելու այդ ստոր միջոցը, վոր սաստիկ տարած-
ված է կրթված համարված կանանց մեջ և նպատակ
ունի վոչնչացնելու այն յերեխաներին, վորոնց ան-
կարող են «իրենց զիրքին հաժապատասխան» կրթու-
թյուն տալ: Կը վերանա, վերջապես, անստա-
կությունը, վոր որ որի ավելի յե ծավալվում,
քանի ընտանիքը պահելու միջոց հայթայթելն ա-
վելի յե դժվարանում, քանի կնոջ բանվորական
ույժի արժեքն ավելի յե բնկնում և քանի յե-

բիտտասարդ տղամարդիկ, զանազան պատճառներով, ավելի ու ավելի յեն հրաժարվում բնտանեկան կյանքից և ավելի մեծ չափով են իրենց սեռական պահանջներին բավարարվելուն տալիս բնտանիքից դուրս:

Անա այն զլխավոր պակասությունները, վորոնք քանի գնում, ավելի մեծ չափով են բնդգրկում մեր հասարակությունը, աննկարագրելի չարիքներ պատճառում շատ բնտանիքների և վարակում ամբողջ հասարակությունը:

Մարդու ճնշված բնությունը, վոր ձգտում է ազատվել այն նեղ կապանքներից, վոր գրել են նրա վրա հասարակական ու նրա վրա հիմնված քաղաքական ու յեկեղեցական հաստատությունները, ստիպված է համաձայնել հանցադործություն կատարելու, վոր միակ յելքն է նրա համար: Բռնի կերպով սխալ բնթացք ստանալով, մեր պայմանների անարդարությունից բղխող այդ հզոր զայրույթը հանցադործություն է առաջ բերում, վորը հասարակության կողմից պատժվում է խստությամբ ու դատանքներ, չնայած այն հանգամանքին, վոր նա, այդ հանցադործությունը, հենց այդ հասարակության հանցանքն է:

Հանցադործների թիվն ավելի յե աճում, քանի ավելի յեն ուժեղանում մարդավայել կյանքով ապրելու բնական պահանջները և քանի ավելի են դառնում զրանց բավարարելու անկարելիությունը ներկա

հասարակական կազմակերպության շնորհիվ: հասարակությունը հանդիստ մնալ չի կարող, մինչև վոր չստեղծի մի նոր կազմակերպություն, վոր հնարավորություն տա ամեն անհատի զարգացնելու իր բոլոր բնգունակություններն ու շնորհքները, բնդարձակ կրթական խեղացի սխտեմի միջոցով սովորեցնել ամենքին սեփական կարողություններն արտահայտելու, վորը հնարավորություն կըտա—շնորհիվ այն ազատություն, վոր հիմնված կըլինի ամենքի իրավահավասարություն վրա—գործադրելու սեփական ուժերն ու շնորհքներն ամեն ասպարեղում և հաստատելու, վոր ամեն մարդ, ինչպես ինքն ըստինքյան հասկանալի յե, իրավունք ունի վայելելու հասարակության ստեղծած բոլոր բարիքները:

Այդ նպատակի իրագործման սեջ առանձնապես շահագրգռված են ներկա հասարակության յերկու դասակարգերը—սըրոյխտարիառն ու կանայք:

Ժամանակ է, վերջապես, վոր սոցիալիզմն ըմբռնի, թե վորքան մեծ է նրա ձգտումների նշանակությունը կանանց համար և համապատասխան գործունեությունից յիմի: Կինը նուրբ, իր ամբողջ էությունը թափանցող զգացումով, վոր նա, վորպես ճնշված, տածում է դեպի մյուս ճնշվածները և վորը նրան բնագոյրեն հույս է ներշնչում, թե մյուս ճնշվածների ապատություն հետ վերջանալու յե կամ գոնե մեղմանալու նաև իր ճնշումը—յուրաքանչյուր խոշոր

շարժման մեջ աչքի ընկնող դեր է կատարում, իր բնության ամբողջ ջերմությամբ նվիրվելով նրան: Դրան ապացույց քրիստոնեյության ծագումն ու տարածումը, միջին դարերի կրոնա-սոցիալական շարժումները, գյուղացիական պատերազմները, ֆրանսիական հեղափոխությունը, հունիսյան սպանդանոցը, կոմմունիստական շարժումը: Մենք հանդիպում ենք կնոջը ուլարա-մոնտանյան և սոցիալիստական բանակներում: Նրանց մասնակցությունը ուլարա-մոնտանյան շարժման մեջ բացատրվում է նրանով, վոր նրանց մտավոր զարգացումը ավելի մեծ չափով, քան պրոլետարներինը, դիտամբ աչքաթող է արվում: Չե վոր ձնշողների առաջին ու գլխավոր կանոնը ճշգրտությունն անդիտություն մեջ պահելն է, և այդ ձևով վարվում է յին հասարակության բոլոր խավերի կանանց հետ: Պրոլետար կիսն ավելի յե մոտ բուրժուական կամ արիստոկրատական գասակարգի կնոջը, քան պրոլետար սոցիալիզմը նույն գասակարգերի սոցիալիզմը:

Վորտեղ ընտանեկանությունը զարգացման ու վարժություն բացակայության շնորհիվ թույլ է, այնտեղ զգացմունքն և ուժն զարգացած: Ի վրաս բանականություն սաստիկ զարգացած այդ զգացմունքը առանձնապես ոգտագործվել և յեկեղեցու ձևով, վոր սիայն զգացմունքների վրա յե հենվել:

Կինը հավատարիմ է յեկեղեցուն, վորովհետե

հույս ունի նրանով միխթարություն զանելու իր վշտի ժամանակ, նրանով փրկվելու շարիքներից, վորոնց հանդեպ նա միանգամայն անողնական է զգում: Իրեն: Սոցիալիզմը նպատակ պետք է զնի ազատելու կնոջն այդ մոլորությունից և խելու նրան յեկեղեցու ձևից: Նա մեզ է պատկանում, մենք ենք նրա իսկական ազատագրություն համար կովողը, միայն մեր նպատակների իրագործումով կարող է կինն իսկապես ազատագրվել ու անկախություն ստանալ. թող ուրեմն նա մեր կողմն անցնի, մեր դաշնակիցը դառնա: Նրա ազատագրության դեպքում հաշվի կառնվի վոշ միայն նրա վիճակը, վորպես ամուսնու, այլև նրա քաղաքացի ու աշխատավոր լինելու և առհասարակ հասարակական եակ լինելու հարցը:

Միթե կին ամուսնու շահը չե պահանջում, վոր հասարակական կյանքը խաղաղ զարգանա: Պատեհություն սպանում է նրան զրկել ամուսնուց նրա յերեխաների հորից ու կերակրողից. ամենալավ դեպքում նրա սնտեսությունը յերկար ժամանակով խանգարվում կամ բոլորովին քայքայվում է: Պատերազմն սպանում է նրա վորդուն մահ կամ հաշմանգամություն, վորին նա ցավով ծնել ու իր խնամքի առարկան է դարձրել, յերկու տամնյակ տարուց ավելի պահել պաշտպանել մայրական սրտի ամբողջ զորովով, զիշեր ու ցերեկ նրա մասին մտածել և հույս տածել,

վոր ծերության որերին իր միխթարությունն ու նեղուկը նա յե լինելու:

Թե վոր աստիճան շահագրգռված պիտի լինեն չամուսնացած կանայք, վոր կյանքը խաղաղ բնթացք ունենա, այդ յերևում ե վերը բերված թվերից: Պատերազմը և նրանից բխող սաստիկ արտագաղթը մեծացնում ե աղջկա համար այն հավանականությունը, վոր նա զրկվելու յե ամուսին ու մայր լինելու կոչումից, իր կյանքի այդ ամենագեղեցիկ ու կարեոր նպատակն իրագործելուց:

Կյանքեր կլանող պատերազմը բազմաթիվ շարիքներ ե բերում կնոջ համար, վորն անկարող ե իրենի ընթացքի վրա ազդել, վորովհետե նրա ձայնը հաշվի չի առնվում: Նա ծաղր ու ծանակի յե մատնվում սահմանափակ տղամարդկանց կողմից, յերբ ընտրություններին մասնակցելու պահանջ ե գնում իր մարդկային ու կանացի իրավունքները պաշտպանելու համար:

Նույնը պետական և հասարակական կյանքում: Կինը ճնշվում ե առանձնապես անուղղակի հարկերից, ասլրուստի միջոցների թանգանալուց ու վատանալուց, վոր հետևանք ե սպեկուլյացիայի ու խաբերայության, վորոնք անհնար են դարձնում ստացած գումարով ձեռք բերելու սովորական անհրաժեշտ իրերն ու սթեղքները:

Յերբ կինը կը հասկանա հարկային որենքների

նշանակությունը, նա մի այնպիսի յետանդուն ու համարձակ քարոզիչ կը դառնա, վոր չի գիշի ամենախիզախ տղամարդուն անգամ:

Իսկ կրթությունը: Միթե կնոջ ամենաբարձր շահը չի պահանջում կանոնավոր հիմքերի վրա դնելու կրթությունն ընդհանրապես և կնոջ կրթությունը մասնավորապես: Ինչպես պետական ու հասարակական հաստատություններում նստող տղամարդկանց տիրող դասակարգը գտնում ե, թե չքավոր մարդու վորդին չպետք ե բարձրագույն կրթություն ստանա, վորպեսզի շատ չխեղճանա և շահագործման հախառակորդ դառնա, այնպես ել նա, այդ դասակարգը, գտնում ե, վոր աղջիկները տղաներից անհամեմատ ավելի քիչ պետք ե ուսում ստանան, վորովհետե աղջկա ապագա՝ տղամարդու կամքին հպատակ՝ տնտեսուհու կոչումը հենց այդ ե պահանջում. հասկացող կինը մի պտտուհաս ե: Ինչպես դատակարգերի, այնպես ել սեռերի տիրապետությունը միլենույն հետևանքն ե տալիս:

Արդյոք նույն հետևանքը: Վնչ. կնոջ համար, վորոջ հանգամանքներում, այդ հետևանքներն ավելի յեն ճակատադրական: Վորպես բանվորուհի, նա իր արհեստի մեջ նույնքան աջողակ ե, վորքան տղամարդը, իսկ նուրբ աշխատանքներում, վորոնց մեջ նա առավելապես ընդունակ ե, ավելի յե աջողակ, քան տղամարդը: Այնուամենայնիվ նրա աշխատանքն ավել-

լի քիչ և վարձատրվում։ Թե բուրժուա ձեռնարկողը և թե պետությունը նույն վերաբերմունքն ունեն։ Պետությունը կանանց պաշտոն և տալիս փոստում, յերկաթուղային հաստատություններում, հեռագրատաներում։ Ինչո՞ւ։ Արդյոք մարդասիրությունից դրրվված։ Ամենեկին, նա այդ անում և այն պատճառով, վոր կինն ավելի եժան և աշխատում, ավելի հոգատակվող է, քան տղամարդը։

Վորպես բանվորուհի, նա վերին աստիճանի շահագրգռված և ընդհանուր սոցիալական որենադրություն մեջ. այն բոլոր հարցերը, վորոնք վերաբերում են տղամարդ բանվորներին, հավասարապես շոշափում են նաև նրա շահերը։ Թե այն պայմաններում, յերբ արտադրությունը կանգ և առնում, և թե այն ժամանակ, յերբ ձգնաժամերին (կրիզիս) հաջորդում են արտադրության ամենահեռանդուն գործունեություն շրջանները, այդ բոլորը խորապես ազդում են նրա վիճակի վրա։ Մի խոսքով՝ վոչ մի հասարակական յերևույթ չի կարող կնոջ համար նույնքան հետաքրքրական չլինել, վորքան նա տղամարդու համար ունի։ Իսկ յեթե նա ամուսնացած է, այդ հետաքրքրությունն ավելի յե մեծանում։

Կինը, շնորհիվ իր անողնական դրություն, ավելի մեծ կախումն ունի շահագործողից, քան ամենայնայն պրոլետարը. նա հաճախ ստիպված և լինում իր պատիվն անարդություն տալու նրան կամ նրա

ճառայողներին։ Մեր գործարաններում, մեր մոդայի խանութներում, կանացի ձեռագործի մագաղիններում, գրասենյակներում, բյուրոներում և այլ տեղերում աշխատող կանանց զգալի մասը իրենց հրամայողի կրքերին են ծառայում։ Այդ հաստատություններից մի քանիսր կատարյալ հարեմներ են։ Այդ ստորագնող ճառայողները թե կամավին ու հաճություն և թե ստիպված անձնատուր յեղողները կանանց սոցիալական դրության գոհերն են։ Սակայն զեռ բավական չե, վոր շամուսնացած կինը հաճախ իրեն «գոհաբերում է» մի կտոր հաց ավողի կրքերին։ Լինում են գեպքեր, յերբ բարձրաստիճան հարուստ անառակը ընտանիք է մտնում և իրեն հյու հպատակ ամուսնու աջակցությամբ կնոջն ստիպում անձնատուր լինելու։ Թե բանվորական և թե պաշտոնեյություն շրջաններում անպակաս են նման որինակները։ Դրա պատճառը, կրկնում ենք, միմիայն մեր սոցիալական պայմաններն են։ Իսկ ժամանակակից հասարակությունը պարծենում և իր բարոյակախությունը, ամուսնական սրբություն և քարոզում ու գովում իր բարբերն ու կրթությունը։

Միայն նա կարող է հակառակ յեզրակացություն ունենալ, ով այս հասարակությունը քննության է առնում անաշտությունը։ Ուստի և, ceterum censeo — միակ յելքն այն է, վոր կյանքի առողջ պայմաններ ստեղծվեն սոցիալիզմի հիմունքներով։

22283

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0057427

ГЛАВЛИТ № 1025.

Тираж 1000.